

שלושה רעיונות לט"ו בשבט

יעקב שפירא

לעילוי נשמת

אבי מורי

צבי בן ראובן שפירא (אברמוביץ)

מדוע ראש השנה לאילן חל דווקא בחודש שבט?

ראש השנה לאילן הוא תאריך בו מבדילים בין פירות שנה אחת לפירות שנה אחרת, הן לענין תרומות ומעשרות (אסור לערב בין פירות שנה אחת לפירות שנה אחרת בהפרשת תרומות ומעשרות) והן לענייני שנות ערלה (ראש השנה לאילן נחשב תאריך מפתח לענין ספירת שני ערלה).

מדוע נבחר דווקא חודש זה להיות תאריך מפתח?

הגמרא במסכת ראש השנה (דף יד) עונה על השאלה הזו במילים הבאות: "הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ועדיין רוב תקופה בחוץ". מבלי להכנס לפרשנות מעמיקה, פירוש הדבר שעברו רוב הגשמים ומבחינת חנטת הפרי, הפרי החדש מתחיל לחנוט החל משבט.

בדיקה של זמן קטיף הפירות של שבעת המינים, מגלה דבר מעניין:

זמן הלקיטה של שבעת המינים, מתחיל בחודש ניסן ומסתיים בחודש כסלו.

הכיצד?

זמן הקציר של החיטה והשעורה הוא בזמן שבין פסח לשבועות, המכונה לכן "ספירת העומר". בתחילה קוצרים את השעורה (החל ממנחת העומר) ואחר כך את החיטה (עד שתי הלחם בשבועות).

זמן הבציר של הגפן הוא בחודש שלאחר מכן – תמוז, וזמן ארית התאנים הוא בחודש אב. הרימונים נקטפים באלול והדבש (תמרים) בתשרי. מסיק הזיתים הוא בחודש חשון ועשית השמן מהם מסתיימת בחנוכה.

אם כותבים את החודשים ואת המינים הנלקטים לאורכם – יוצאת הטבלה הבאה:

ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול	תשרי	חשון	כסלו
שעורה	חיטה	גפן	תאנה	רימון	דבש	זית		שמן

השנה, כידוע, מחולקת לפי חז"ל לארבע תקופות: תקופת ניסן (שכוללת את ניסן, אייר וסיון) תקופת תמוז (שכוללת את תמוז, אב ואלול), תקופת תשרי (שכוללת את תשרי חשון וכסלו) ותקופת טבת (שכוללת את טבת, שבט ואדר).

בצורה סכמטית זה נראה כך:

תקופת ניסן (אביב)			תקופת תמוז (קיץ)			תקופת תשרי (סתו)			תקופת טבת (חורף)		
ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול	תשרי	חשון	כסלו	טבת	שבט	אדר

הפירות נלקטים בכל שלושת התקופות הראשונות, מניסן ועד כסלו. התקופה היחידה בה אין פירות שבעת המינים שנלקטים היא תקופת טבת, והחודש האמצעי בתקופה זו הוא חודש שבט.

כדי להבדיל בין שנה לחבירתה, מבחינת תרומות ומעשרות ומבחינת שנות ערלה, חשוב לבחור בזמן בו אין פירות על העצים, אחרת לא ניתן יהיה לדעת איזה פרי שייך לאיזו שנה, ושני פירות על אותו עץ יהיו שייכים לשתי שנים אחרות.

לכן נבחר דווקא שבט להיות החודש בו יש ראש השנה לאילן.

מדוע נחלקו בית שמאי ובית הלל לגבי זמן ראש השנה לאילן?

המשנה הראשונה במסכת ראש השנה, מביאה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל לגבי זמן ראש השנה לאילן:

באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי

בית הלל אומרים בחמשה עשר בו:

מה משמעות מחלוקתם?

מדוע בית שמאי קובעים את ראש השנה על ראשית החודש (מולד הירח) ובית הלל על אמצע החודש (ירח מלא)?

כדי להבין את מחלוקתם, יש להבין את משמעות הגישה של כל אחד מהם.

בית שמאי הם השמרנים בחבורה. עבורם ההלכה היא אובייקטיבית, בראשיתית, ומקורה בתחילת המציאות. המציאות איננה ברת שינוי, ואיננה קושרה לתהליך אנושי כזה או אחר. ההלכה ירדה מסיני וכך יש לקיימה.

גישת בית הלל אחרת. ההלכה איננה אובייקטיבית אלא סובייקטיבית. היא משתנה מאדם לאדם, ממקום למקום ומזמן לזמן. היא דינמית ומתייחסת לרוח התקופה ולאדם ולמקום.

בית שמאי הוא אנליטי, ורואה את הראש כעיקר, ובית הלל שם את הדגש על הלב. שכל מול רגש. מוחלטות מול רגשיות.

כאשר ההחלטה היא שראש השנה יהיה בשבט, השאלה היא באיזה תאריך: בראש או באמצע.

בית שמאי הולכים על הראש. על ההתחלה. הם השמרנים, ואילו בית הלל הולכים על האמצע, על הלב.

בית שמאי אומרים בא', ובית הלל אומרים בט"ו.

בין ט"ו באב לט"ו בשבט

שני מועדים אנו פוגשים בשנה, שמדברים על העץ: ט"ו באב וט"ו בשבט. ט"ו באב הוא המועד האחרון בו ניתן לשתול עץ, וכאשר מגיע א' תשרי, ראש השנה לשנים, נחשב הדבר כאילו מלאה שנה לעץ לענין שנות ערלה. כדי שתהיה מיעוט שנה ככולה, יש צורך שיהיו ארבעים וחמישה יום קודם לראש השנה, וזה קורה בט"ו באב, ארבעים וחמישה יום קודם לראש השנה.

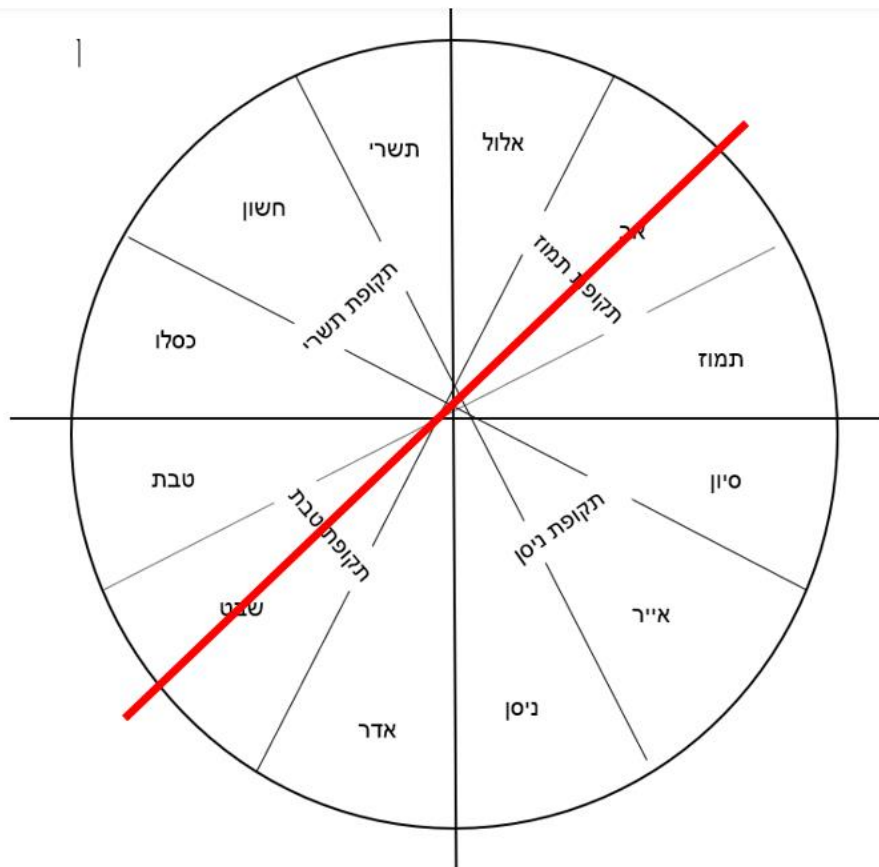
לאחר מכן, אחרי ראש השנה, מתחילה שנת ערלה שניה, המסתיימת בא' תשרי שלאחריה, ובט"ו בשבט מסתיימים שלוש שנות ערלה.

כך למשל עץ שניטע בט"ו באב תש"פ, ישלים שנה ראשונה לערלה בא' תשרי תשפ"א, שנה שניה בא' תשרי תשפ"ב, ושנה שלישית בט"ו בשבט תשפ"ב.

היחס בין שני המועדים הללו איננו רק הלכתי. שני המועדים ניצבים בין שני קצות השנה. אם נשרטט את מעגל השנה באופן ששנים עשר החודשים יחלקו אותה לשנים עשר חלקים כמו עוגה או פיצה, הרי שט"ו באב וט"ו בשבע יעמדו זה כנגד זה, ויחלקו את השנה לשני חלקים שווים, ממש כמו שני ראשי השנים – א' תשרי – ראש השנה לשנים, וא' ניסן ראש השנה לחודשים.

בשרטוט זה נראה כך:

ט"ו באב

ט"ו בשבט

וכך מתחלקת השנה פעמיים. פעם אחת מבחינת הזמן בין שני ראשי שנים, ופעם אחת מבחינת העץ בין שני מועדים.